

- **Ali se doma počutite varni?**
- **Ali se doma počutite sprejeti, spoštovani in ljubljeni?**
- **Ali Vas kdo od bližnjih ponižuje, žali, zmerja in sramoti?**
- **Ali Vam je kdo od bližnjih prizadejal telesne bolečine in bil grob do Vas?**
- **Ali ste bili oklofutani, zlasani, obrcani, pretepeni s strani koga od bližnjih?**
- **Ali ste bili izpostavljeni spolnemu vedenju, ki ga niste želeli?**
- **Ali ste bili prisiljeni v spolne odnose?**
- **Če se je kaj takega zgodilo ali dogajalo, ali ste razmišljali, da bi kaj ukrenili?**
- **Ali želite, da Vam pomagam?**

NASILJE V DRUŽINI

Nasilje v navezovalnih odnosih: družina, varno zavetje?

O nasilju v družini in o posledicah, ki jih povzročča

izr. prof. dr. Polona Selič, univ. dipl. psih.

polona.selic@siol.net

PRIČAKOVANJA?

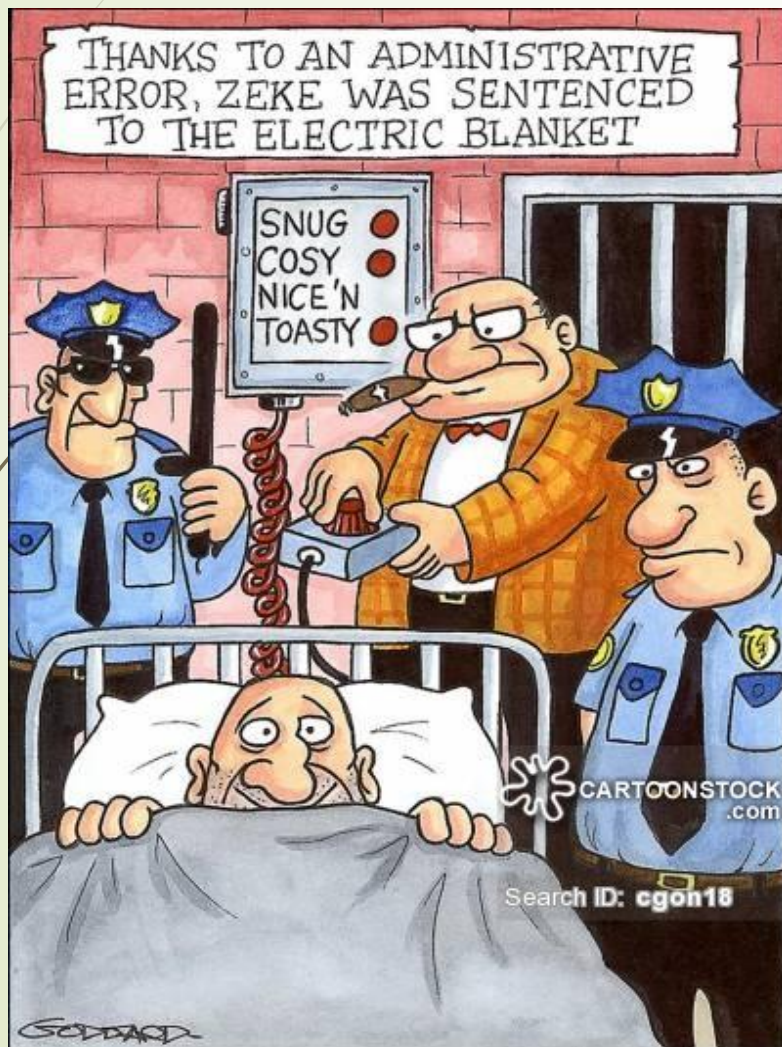
“Fouls and other violations have plummeted since the league introduced corporal punishment.”

OBRAVNAVA NASILJA V DRUŽINSKI MEDICINI

- ▶ vsaj enkrat v življenju je telesno, spolno ali duševno nasilje doživelo približno **30 % žensk** in **23 % moških**
- ▶ doživljanje nasilja je pri obeh spolih povezano s **slabšim zdravstvenim stanjem**, z **depresivnostjo**, z **zlorabo PAS**, z razvojem **kroničnih telesnih in duševnih bolezni** in s **poškodbami**
- ▶ uporaba fizične sile povzroča take težave pogosteje kot samo besedno (psihično) nasilje

NASILJE – OPREDELITEV

GROŽNJA ALI DEJANSKA **NAMERNA RABA** FIZIČNE SILE ALI MOČI

PROTI SEBI, DRUGI OSEBI ALI
SKUPINI/SKUPNOSTI,

KAR **POVZROČI ALI ZELO VERJETNO LAHKO POVZROČI**

POŠKODBE, SMRT, PSIHOLOŠKO
ŠKODO, IZKRIVLJEN RAZVOJ ALI
PRIKRAJŠANOST (WHO, 2002).

ELEMENTI

- **namera**
- **fizična sila ali moč**
(zanemarjanje in vse vrste telesnih, spolnih in psihičnih zlorab, vključno s samomorilnim in samodestruktivnim vedenjem)
- **posledica:** poškodbe, smrt, psihološka škoda, oškodovanost v razvoju, prikrajšanost

NASILJE : ZLORABA

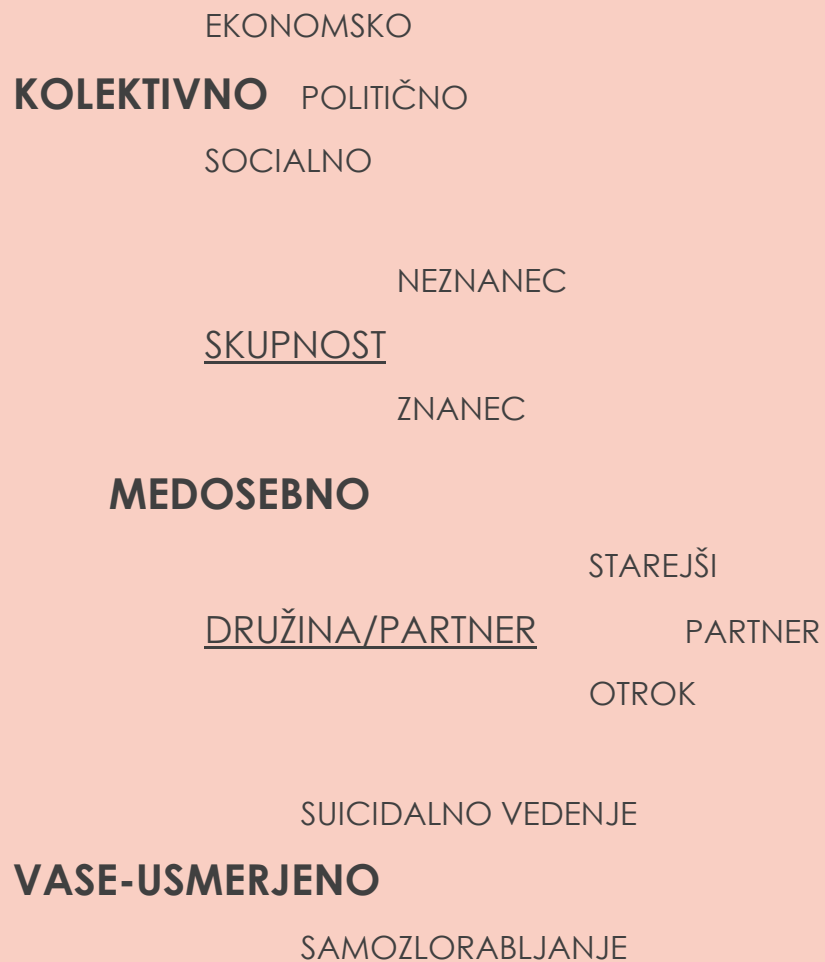
- **nasilje** je pogost sinonim za agresijo – **NAPAKA!**
- **zloraba moči pomeni, da je nekdo z več moči, z višjim statusom, z več odgovornosti napravil nekaj sebi v korist na škodo manj močnega**
- zloraba je lahko videti kot očitno nasilno ravnanje ali pa na prvi pogled ne daje vtisa nasilja
- človek se lahko **zavestno** odloča, kako se bo odzval in lahko izbere prosocialno ali destruktivno/agresivno strategijo, lahko se vede agresivno iz **neozaveščenih nagibov** ali zaradi specifičnosti razvojnega obdobja
- **nehote/po nesreči** lahko napravi agresivno dejanje

"ARE YOU SURE THIS IS A VACCINATION SHOT AND NOT A LETHAL INJECTION?"

VRSTE NASILJA

NASILJE

Ekološki model

- odnos med individualnimi dejavniki in kontekstom
- nasilje je posledica delovanja različnih ravni:

družbe

skupnosti

medosebnih odnosov

posameznika

Splošni dejavniki tveganja v vseh okoljih:

- kulturne norme
- revščina
- socialna izključenost
- zloraba alkohola
- zloraba drugih PAS
- dostopnost strelnega orožja

Družbeni dejavniki

- ▶ kulturne norme, ki podpirajo **nasilje kot sprejemljiv način reševanja konfliktov**
- ▶ **stališča do samomora** kot individualne pravice do izbire in ne dejanja nasilja, ki ga je mogoče preprečiti
- ▶ norme, ki postavljajo **pravice staršev nad pravice otrok**
- ▶ norme, ki utrjujejo **moško prevlado nad ženskami in otroki**
- ▶ norme, ki podpirajo **nasilje policije** nad državljani
- ▶ norme, ki podpirajo **politične konflikte**
- ▶ zdravstvena, socialna in šolska politika, ki utrjujejo družbeno **neenakost**

ODNOSI IN NASILJE V DRUŽINI

- **navezovalni odnosi**
- zadovoljevanje **spolnih potreb** moškega in ženske
- **reprodukcija** družbe z rojevanjem potomstva
- osebna stabilnost odraslih (**zadovoljevanje čustvenih potreb**, občutek varnosti)
- **socializiranje** otrok (prenašanje vrednotnega sistema iz generacije na generacijo)
- **ekonomska** (materialna) **varnost**

- odnos med **generacijama** in odnos med **spoloma**
- epizode nasilnega vedenja v kontekstu »**še dovolj dobre družine**«
- kombinacija intimnosti in čustvene intenzivnosti, ki lahko niha med ljubeznijo in sovraštvom
- **veliko število pravil**, ki jih morajo člani upoštevati - pravila sožitja, ki temeljijo na zahtevah po prilagajanju, sklepanju kompromisov in podrejanju

NASILJE V DRUŽINI

- pogosto izvira iz stisk posameznika, ki so posledica omejevanja njegove zasebnosti
- kaže se v **različnih oblikah nadzora** enega družinskega člana nad drugim
- starši svoja občutja nevarnosti iz konkretnega sistema socialnih, ekonomskih in političnih odnosov prenašajo na otroke
- starši prenašajo v družino **tekmovalnost** in **tesnobo** sodobnega sveta

Uravnavanje medosebne konfliktnosti v družini :

- problematičnost širšega okolja (pritiski revščine, negotovosti, brezobzirnosti) ojačujejo družinske probleme
- **togost ali prožnost odnosov in pravil**
- opredeljenost **meja** z zunanjim svetom
- **razporeditev moči** oz. hierarhija
- ravnovesje med **povezanostjo** in **ločenostjo**

PROBLEMATIČNE SO PREDVSEM TAKE DRUŽINE, KI SO V SVOJIH LASTNOSTIH PRETIRANO IZRAZITE!

NASILJE NAD OTROKI

- ▶ otroci so najpogosteje izpostavljeni nasilju v družini, v kateri odraščajo
- ▶ zloraba otroka je **kakršnokoli dejanje ali opustitev ravnanja, ki ogroža otrokovo zdravje in razvoj**
- ▶ zloraba je lahko fizična, psihična, ekonomska ali spolna
- ▶ posebna oblika zlorabe je zanemarjanje

POMEMBNO OPOZORILO!

1. To, da je bil nekdo žrtev nasilja kot otrok, pomaga razumeti njegovo vedenje odraslega, ni pa opravičilo za morebitno nasilno vedenje.
2. Razumeti torej ne pomeni, da ta človek lahko počne z drugimi, kar se mu zdi ali "zgodí"!

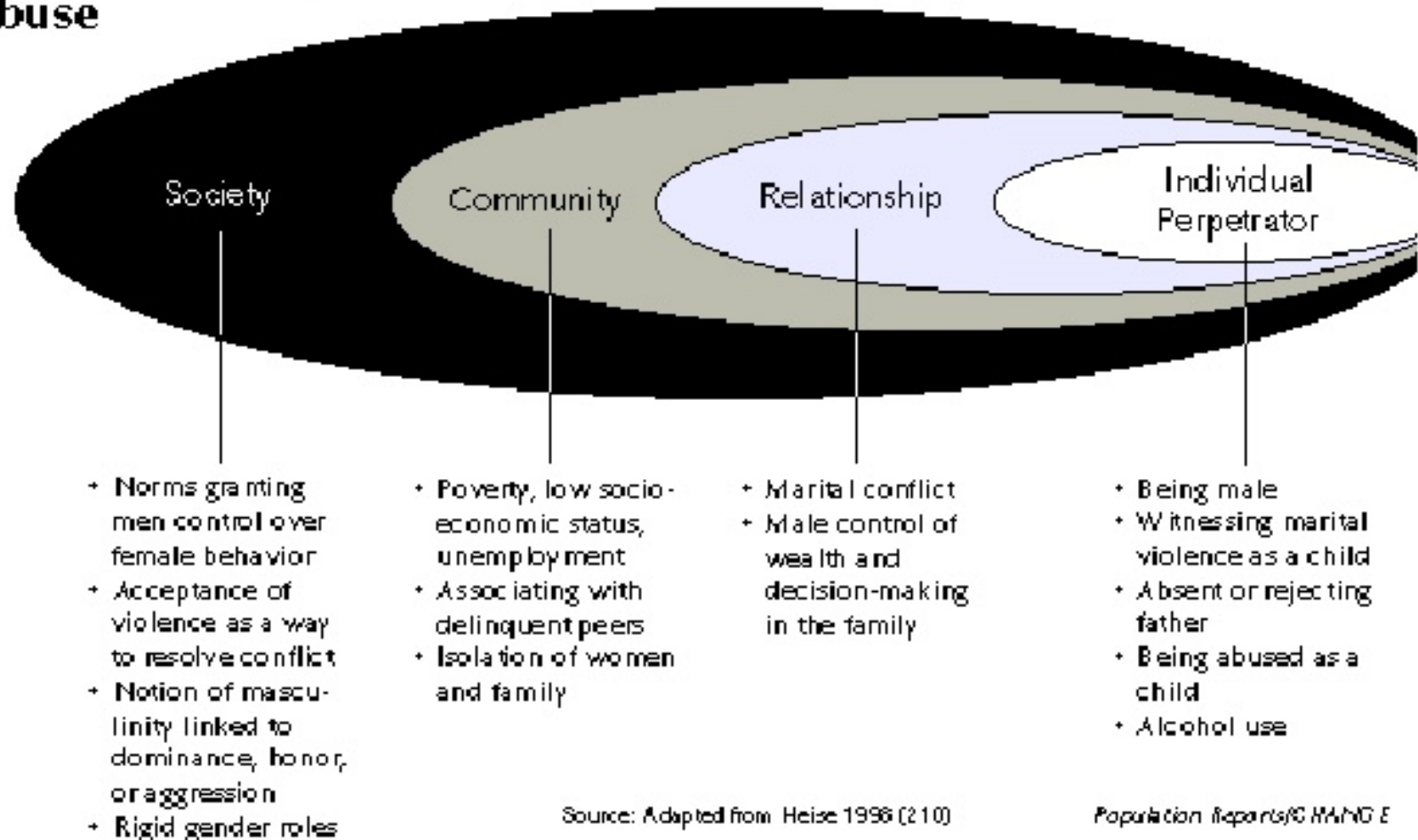
NASILJE NAD STAREJŠIMI

- ▶ enkratno ali ponavljajoče se ravnanje **znotraj odnosa, ki temelji na zaupanju, kar škodi starejši osebi in jo spravi v nevarnost**
- ▶ nasilje nad starejšimi izvajajo osebe, ki jim starejši zaupajo oz. naj bi jim zaupali
- ▶ različne vrste zlorab starejših so pogosto povezane

- ▶ **telesne zlorabe**
- ▶ **čustvene ali psihične zlorabe**
- ▶ **finančne zlorabe**
- ▶ **zanemarjanje in zapuščenost**
- ▶ **POSEBNE OBLIKE ZLORAB:**
samozanemarjanje, spolna in medicinska zloraba (oseba dobiva zdravila, ki niso nujno potrebna, ali pa ne dobi potrebne nadaljnje terapije) - odnos zdravnika do starejšega

FAMILY PARTNER VIOLENCE

Figure 1. Ecological Model of Factors Associated with Partner Abuse

NASILJE V PARTNERSKIH ODNOSIH

- nasilje nad ženskami
- nasilje nad moškimi
- nasilje v istospolnih zvezah

V večini primerov se nasilje odvija v krogu:

- naraščanje napetosti
- izbruh
- posledice

Nasilje ni nikoli osamljen incident, temveč je vedno **vzorec ponavljajočih se zlorab**.

Vrste nasilja v partnerskih odnosih

➤ **telesno nasilje**

➤ **spolno nasilje**

➤ **psihično nasilje:**

besedna zloraba (grožnje z umorom, zmerjanje, obtoževanje z nezvestobo, kaznovanje z molkom, nepripravljenostjo za dogovarjanje, odtegotvanje naklonjenosti kot kaznovanje, posmehovanje, godrnjanje, kritiziranje, ignoriranje, poniževanje, žaljenje, sramotenje)

čustveno zlorablajoča dejanja (neodgovorno ravnanje z denarjem, preverjanje dostopa do denarja, intenzivno izražanje ljubosumja, izoliranje partnerja od prijateljev in družine, onemogočanje spanja, preverjanje partnerja, posesivnost, manipulacija z lažmi, grožnja z ločitvijo oz. razvezo, skakanje čez plot, stalno spraševanje o partnerjevih aktivnostih, nedelo, onemogočanje dela, grožnje s samomorom, grožnje s samopoškodovanjem, zatajitve ipd.)

➤ **ekonomsko nasilje**

Psihično nasilje: zlorabljevalec in njegova trofeja

- 1. žrtev želi brezpogojno ljubezen in verjame, da je našla sanjskega partnerja**
- storilec v začetku žrtev povsem prevzame
- storilec sprva daje vtis, da mu je odnos središčnega pomena - čeprav hoče le stalno potrjevanje lastne vrednosti
- ko storilec žrtev osvoji – ko faza medenega meseca mine (traja običajno do 4 mesece, lahko le nekaj tednov), ga le-ta več ne zanima
- storilec postopoma naredi žrtev odvisno; kar najprej izgleda kot dobra dela, razvajanje ipd., se spremeni v nadzor
- žrtev prevzema vse več odgovornosti za stanje in počutje storilca – da ne bi bil prizadet/jezen/užaljen ipd. – nezavedno želi »popraviti« storilca oz. njegovo življenje; počne torej tisto, kar si želi, da bi se godilo njej
- žrtev se vse bolj boji izraziti sebe (stališča, prepričanja, želje), ker je za to kaznovana – vse bolj se podreja pričakovanjem storilca, da bi bila deležna njegove naklonjenosti
- bolj ko se žrtev trudi, močnejši postaja storilec; prevzema tudi vse več nadzora
- žrtev kot avtonomna oseba izginja, storilec ostaja nezadovoljen in hoče vedno več – ali pa poišče drugo žrtev/hobi ipd.
- 10. ko/če se žrtev upre, je kaznovana**

Orodja zlorabljevalca

PRESLEPITEV (kognitivna disonanca)

(*preslépljati -am nedov. (é): večkrat prevarati, ukiniti: na vse načine je preslepljal sovražnika*) - žrtev preslepi, ukani, spravlja ob pamet

PROJEKCIJA

- kronično izogibanje odgovornosti na način, da pripiše odgovornost za lastno negativno vedenje drugemu; projekcije so zlorablajoče – zlorabljevalec ne sprejme svojih omejitev in napak, ampak kruto obračunava z žrtvijo, ki jo zasramuje in dela odgovorno za lastno vedenje; patološki lažnivec obtoži žrtev laganja, nezvesti prevare ipd.

KNAJPANJE

- oboževanje in potem razvrednotenje (vroče – hladno); najprej žrtev obožuje, potem jo daje v nič

TAKTIKE NEPOSREDNEGA BESEDNEGA ZLORABLJANJA

- nesmiselne razprave, posploševanje, poenostavitve, namerno sprevračanje žrtvinih stališč in besed do absurda; razdiralno kritikantstvo, spreminjanje teme (sindrom »kaj pa jaz?«), vnaprejšnja obramba, sprenevedanje, zlobne in žaljive opazke, preoblečene v šale

USTRAHOVANJE

- grožnje, zasledovanje, ogovarjanje - blatenje, izbruhi jeze

PONIŽEVANJE, UNIČEVANJE LASTNE VREDNOSTI ŽRTVE

- zmerjanje, uničevalna dresura, premikanje meja, triangulacija, vzvišenost, večvrednost

ZASRAMOVANJE

NADZOR

KRMLJENJE EGA

Orodja zlorabljevalca: PRESLEPITEV, PRIPISOVANJE, KNAJPANJE, USTRAHOVANJE

PRESLEPITEV

Žrtev preslepi, ukani, spravlja ob pamet: *»To se ni zgodilo!«*

»Saj to se ti je samo zdelo!«

»Ali si nora?«

Žrtev se ukloni, ker je sicer izpostavljena kognitivni disonanci.

PROJEKCIJA – PRIPISOVANJE

Kronično izogibanje odgovornosti na način, da pripiše odgovornost za lastno negativno vedenje drugemu (žrtvi).

Zlorabljevalec ne sprejme svojih omejitev in napak, ampak kruto obračunava z žrtvijo, ki jo zasramuje in dela odgovorno za lastno vedenje – patološki lažnivec obtoži žrtev laganja, nezvesti prevare ipd.

KNAJPANJE

Oboževanje in razvrednotenje (vroče-hladno); zlorabljevalec najprej žrtev obožuje, potem daje v nič.

USTRAHOVANJE

1. GROŽNJE: – odkrite in prikrite; zlorabljevalec brani lažni občutek veličine na način, da kaznuje žrtev, odvzame ji identiteto, njeno poslanstvo je zadovoljevanja njega (!) – brezkompromisno podrejanje žrtve; zlorabljevalci grožnje tudi uresničijo

2. ZASLEDOVANJE, OGOVARJANJE: če zlorabljevalec (več) ne kontrolira žrtve, lahko kontrolira to, kako/kaj drugi mislijo o njej: sabotira žrtvin krog podpore, jo blati, projicira lastne grdobije v žrtev; žrtev ne ve, kako grdo se je že sproti govorilo o njej; doseže, da ostane žrtev zmedena in brez podpore

3. IZBRUHI JEZE: žrtev se sama utiša, da se izogne napadom jeze, ki so kazen.

Orodja zlorabljevalca:

TAKTIKE NEPOSREDNEGA BESEDNEGA ZLORABLJANJA

1. NESMISELNE RAZPRAVE

na dolgo in široko, besedna solata, *ad hominem* argumenti - z namenom diskreditacije, vzbujanja krivde ipd.; izčrpljujoči monologi

2. POSPLOŠEVANJE, POENOSTAVITVE

intelektualna lenoba, intelektualna prevzetnost; zlorabljevalec ne upošteva različnih pogledov, stereotipizira, ohranja *status quo*, žrtvino perspektivo izniči; nesprejemljivost lastnega vedenja zavrne s kritiko: »*Ti si preobčutljiva, nikoli nisi zadovoljna ipd ...*« – ponavljanje tega omaje žrtev v lastnem prepričanju

3. RAZDIRALNO KRITIKANTSTVO

kritika je uporabljena za uničenje drugega; zlorabljevalec stalno premika meje in vedno dodaja nove argumente/zahteve/pričakovanja – nič in nikoli ni dovolj! zlorabljevalec stalno licitira pričakovanja in zahteve ter od žrtve pričakuje neprenehno dokazovanje, da je dovolj dobra, vredna ipd. – žrtev si misli, da se bo po izpolnitvi pričakovanj lepše obnašal; žrtev tako spravi v stanje, ko se stalno dokazuje, da bi bila deležna pohvale

4. SPRENEVEDANJE

svojo krutost zlorabljevalec prekriva z igranjem lažne nedolžnosti: namerno je krut, potem pa se spreneveda; védenje o žrtvi zlorablja za to, da žrtev prizadene, potem pa reče, da tega res ni hotel

5. NAMERNO SPREVRAČANJE ŽRTVINIH STALIŠČ/BESED DO ABSURDA

žrtev izrazi nezadovoljstvo, storilec pa jo napade, češ da se obnaša kot svetnica in mu ne dovoli biti, kakršen je – vzbudi ji občutek krivde; gre za t. i. **branje misli** - preusmerjanje pozornosti: storilec pripisuje žrtvi namere, ki niso bile njene; gre za obliko protinapada, ki sprevrača vso odgovornost na žrtev

6. SPREMINJANJE TEME

sindrom »*Kaj pa jaz?*« - ker ni za nič odgovoren, preusmeri zlorabljevalec pogovor na nesrečno otroštvo, žrtvine napake ipd.; vsak pogovor se razvije v oceno žrtvine osebnosti z veliko posploševanj in poniževanj

7. VNAPREJŠNJA OBRAMBA

zlorabljevalec se sklicuje, kako dober, pošten, primeren da je in da mu žrtev vendar mora zaupati; ko ga žrtev detronizira in ko lažna maska pade, je hladen, brezčuten ipd.

8. ZLOBNE IN ŽALJIVE OPAZKE, PREOBLEČENE V ŠALE

če žrtev na neprimerne opazke reagira, jo obtoži, da nima smisla za humor, da ne razume - kot plenilec, ki se poigrava s plenom, preden ga ugonobi

Orodja zlorabljevalca: PONIŽEVANJE, UNIČEVANJE LASTNE VREDNOSTI ŽRTVE

1. UNIČEVALNA DRESURA

- zlorabljevalec ignorira in sabotira žrtvine cilje, praznovanja, uspehe;
- izolira jo od prijateljev in znancev;
- zdresira žrtev, da se odreče lastnim interesom in se usmeri v to, da služi zlorabljevalcu, ki hoče biti središče pozornosti;
- metodično zlorablja žrtev in demonizira njene odzive; kar je žrtev kdaj prej bolelo, uporabi ponovno za travmatiziranje žrtve; sprevrača, da je to sama povzročila, zaslužila ipd; vse obrne proti žrtvi in povzroča razdirajoč dvom o verodostojnosti lastne presoje;
- žrtev spravi v jok, potem pa se ji posmehuje, kako je histerična, nevrotična, šibka ipd.;
- kaznuje vsako žrtvino nestrinjanje ali kritiko – žrtev izloči, ignorira, zapusti in jo pripravi, da se ona opraviči

2. PREMIKANJE MEJA

zlorabljevalec stalno preverja meje, da bi videl, koliko si lahko privošči: večja toleranca do zlorab pomeni hujše ponovitve - če se žrtev vrne, je še hujše – **vsaka epizoda pomiritve vzame žrtvi del moči in okrepi zlorabljevalca**

3. ZMERJANJE

- zlorabljevalec ima vedno prav, vsako nestrinjanje povzroči narcistični bes, ki izvira iz prepričanja, **da mu nekaj pripada**; zmerjanje je prvi mehanizem onemogočanja žrtve, kritiziranja njenih prepričanj ipd.
- zlorabljevalec napade osebo in ne njenih vedenj/stališč
- **stalno zmerjanje je znak zlorabe!**

4. TRIANGULACIJA

žrtev obvladuje na način, da vpelje tretjega – bodisi kot partnerja ali konkurenčno družbo; gre za destabiliziranje in vzbujanje tekmovalnosti pri žrtvi, da bi se potrudila ipd.

5. VZVIŠENOST

pokroviteljstvo, žrtev obravnava kot otroka, jo sarkastično ponižuje; če ta reagira, jo obtoži, da je preobčutljiva

Orodja zlorabljevalca: ZASRAMOVANJE, KRMLJENJE EGA, NADZOR

ZASRAMOVANJE

Zlorabljevalec zelo rad zasramuje druge, zlasti žrtev – vsako vedenje, ki mu ni všeč, zasramuje, žrtvi s tem pada občutek lastne vrednosti.

Žrtvino negotovost uporabi proti njej sami; skrivnosti, ki mu jih je zaupala, zlorabi za to, da jo prizadene.

KRMLJENJE EGA

(krmljenje -a s (r) glagolnik od krmiti, hraniti: skrbel je za krmljenje in napajanje živine; krmljenje prašičev s koruzo)

Zlorabljevalec neprestano opozarja žrtev, da ima številne druge možnosti in ji sporoča, da je lahko resnično srečna, da je (še) z njo.

NADZOR

Zlorabljevalec izvaja nadzor na vse načine: izolacija; nadzor nad socialno mrežo, tudi denarjem, predvsem pa nadzor nad čustvi; konflikte ustvarja, da poruši ravnotežje.

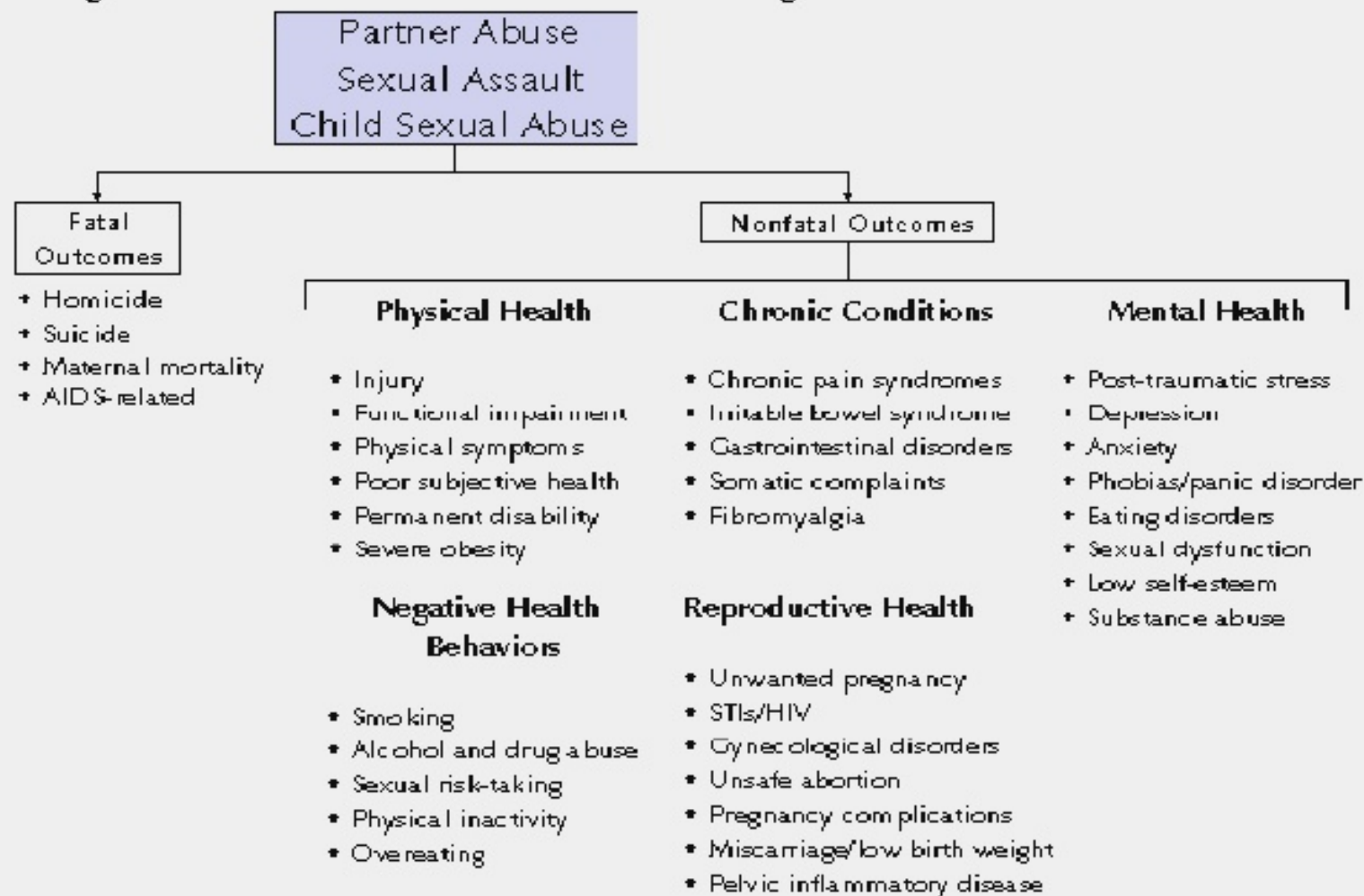
Ko žrtev izgubi nadzor, se storilec začasno umakne.

Žrtev se ne počuti več varno in ne zaupa več svoji presoji.

Zlorabljevalec osami žrtev – priskuti ji lastno družino in njene prijatelje.

CONSEQUENCES OF VIOLENCE

Figure 3. Health Outcomes of Violence Against Women

Source: Center for Health and Gender Equity (CHANCE)

Population Steps 10

NASILJE V DRUŽINI – VLOGA DRUŽINSKE MEDICINE

- nasilju je bilo v svojem domu vsaj enkrat v življenju izpostavljenih **30 % žensk** - o nedavnem nasilju v družini poroča le 4 % žensk
- zdravniki prepoznajo **le eno od 20 žrtev** nasilja
- kljub priporočilom strokovnih organizacij za dejavno odkrivanje nasilja le približno 10 % zdravnikov rutinsko preišče svoje bolnike (v zvezi z izpostavljenostjo nasilju v družini)

*Slovenska zakonodaja nalaga zdravstvenim in drugim strokovnim delavcem **dolžnost obvezne prijave** nasilja v družini.*

*Če žrtev **taki prijavi izrecno nasprotuje**, zdravnik družinske medicine dokumentira podatke v zdravstveni karton in v dogovoru z žrtvijo opravi **prijavo kadarkoli kasneje.***

Izhodišča za pogovor z domnevno žrtvijo nasilja

1. *Predvsem je treba podpirati žrtev v želji, da bi se **prenehal cikel nasilja**, in ji vzbuditi upanje, da je to izvedljivo. Eden od zelo pomembnih preobratov, morda celo končni cilj prebolevanja nasilja je, da se oseba **ne identificira z vlogo žrtve**.*
2. *Žrtev ne nosi enakega deleža odgovornosti za nasilje nad seboj - četudi lahko delno tudi sama prispeva.*
3. ***Storilec** je odgovoren za **nasilje**.*
4. *Žrtev je odgovorna za **samozaščitno vedenje**.*
5. *Ko/dokler žrtev nasilja ni pripravljena sprejeti pomoči, jo je nedopustno siliti k odhodu od nasilneža.*
6. *Če/dokler **storilec ne sprejema odgovornosti za svoje nasilno vedenje, se to ne bo spremenilo**.*

Ali se doma počutite varni?

Ali se doma počutite sprejeti, spoštovani in ljubljene?

Ali Vas kdo od bližnjih ponižuje, žali, zmerja in sramoti?

Ali Vam je kdo od bližnjih prizadejal telesne bolečine in bil grob do Vas?

Ali ste bili oklofutani, zlasani, obrčani, pretepeni s strani koga od bližnjih?

Ali ste bili izpostavljeni spolnemu vedenju, ki ga niste želeli?

Ali ste bili prisiljeni v spolne odnose?

Če se je kaj od navedenega zgodilo ali dogajalo, ali ste razmišljali, da bi kaj ukrenili?

Ali želite, da Vam pomagam?

**STOP
VIOLENCE
AGAINST
WOMEN**

